

Knjige koje su mijenjale svijet

*Uz Dan hrvatske knjige, 22. travnja
i Svjetski dan knjige, 23. travnja*

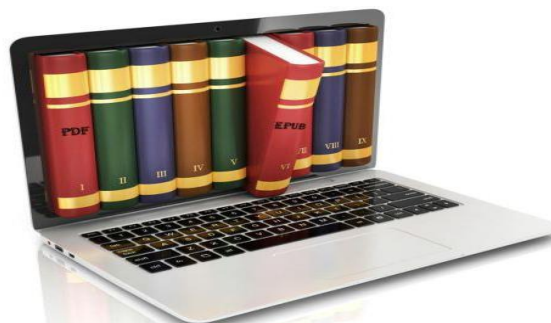
**Ruža Jozić,
školska knjižničarka
Gimnazija Sesvete
Travanj 2020.**

Knjige mijenjaju svijet. Svi koji čitaju, to znaju.

- *Noć knjige* ove godine pada u četvrtak 23. travnja 2020. godine. Nažalost, nećemo je moći obilježiti uživo planiranim manifestacijama u školi, ali ćemo nastojati dati kreativan poticaj čitanju i promidžbi knjige te njezinu položaju i vrijednosti u društvu.
- Povod za to pružaju:
Dan hrvatske knjige (22. travnja) i
Svjetski dan knjige i autorskih prava (23. travnja).

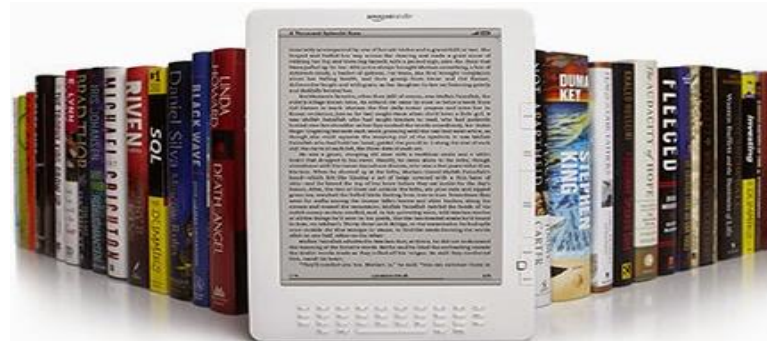
Knjiga – odraz promjena u svijetu

- Pod dojmom alarmantnih vijesti u zadnje vrijeme, od drastičnih klimatskih promjena, katastrofalnih požara i poplava, do svjetskih pandemija, nametnula se ideja da **Noć knjige 2020.** posvetimo pojmu s kojim se misleći čovjek uvijek iznova mora suočavati: **promjena.**
- Tema je to koja nas zahvaća u tolikoj mjeri da književnost na nju mora odgovoriti – i odgovara na svoj način otkad je ima. No, stvaralačka moć knjige i književnosti ovdje tek počinje: u jednakoj mjeri u kojoj svijet svojim promjenama utječe na nju, knjiga povratno, katkad snažno i neočekivano, utječe na svijet.

Knjige mijenjaju svijet

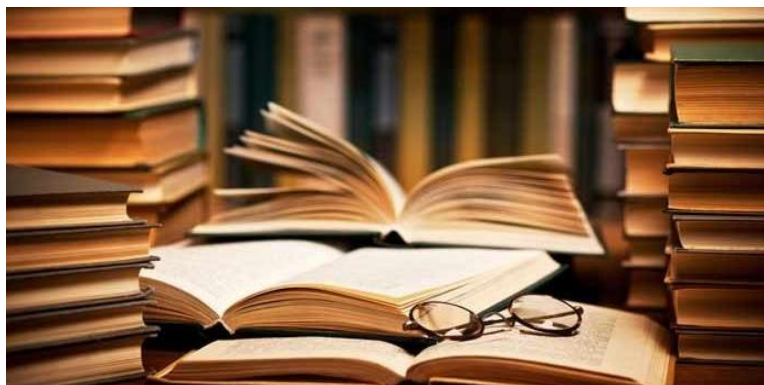
- U Noći knjige 2020. želimo vas potaknuti da istražimo koje su knjige osobito zaslužne za pozitivne promjene u svijetu kakav poznajemo.
- Čime su te knjige inspirirale ljude i na što su ih potaknule?
- Kako su utjecale na čovjeka i kako su mijenjale njegov život, navike i vrijednosti?
- Koje nas knjige i danas nadahnjuju na promjene, unatoč svojoj starosti?
- I konačno, kakve bi knjige valjalo pisati ili čitati za svijet u kojem želimo živjeti i u kojem živimo?

Svaka knjiga je čin stvaranja, neovisno o tome je li riječ o romanu, znanstvenoj teoriji, povijesnom djelu, vjerskom tekstu ili polemici.

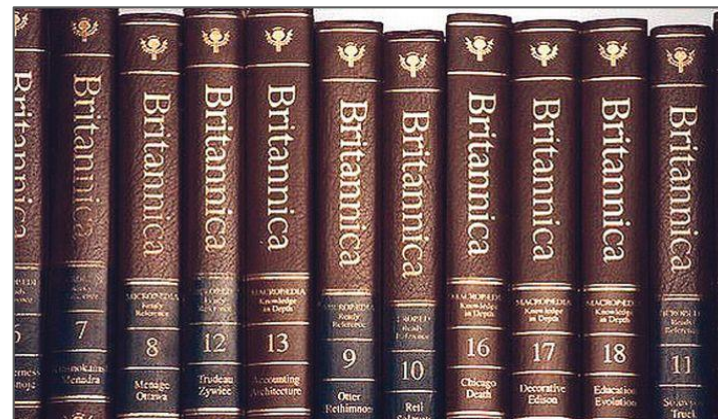
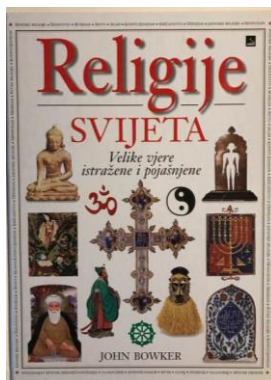
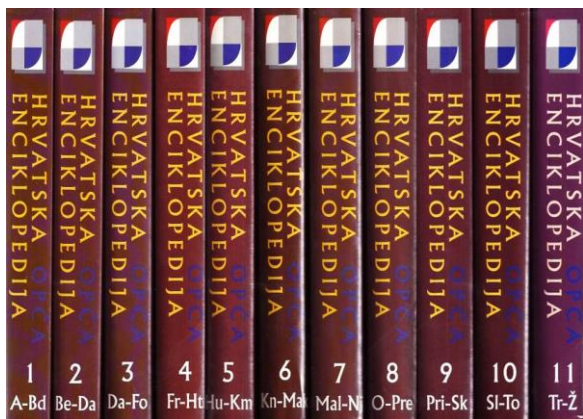
- ***Stare ili nove, knjige su promijenile živote i zapravo nas podsjećaju tko smo. Knjige su istodobno zrcalo i svjetiljka – reflektirajući nam vlastiti odraz nemilosrdnom iskrenošću i bacajući svjetlo na mračna mjesta, na ono nepoznato ili opasno. U knjigama nalazimo vlastite strahove, baš kao što u njima nalazimo utjehu i bijeg od stvarnosti.***

(James Naughtie)

Knjige oblikuju naš svijet

- ***Mnoge su knjige oblikovale naš svijet. One su mudre i prepune novih saznanja, radikalne i katkad čak šokantne, neke od njih iznenadile su nas svojim utjecajem, a mnoge nas i dandanas nadahnjuju. Neke predstavljaju ono najbolje od nas, druge ne, ali sve nas zajedno podsjećaju da je knjiga doista prijatelj koji vas nikad neće napustiti. Baš zato je toliko i volimo.*** (Pavao Pavličić)

Počeci knjige

- Razvoj pisma bio je ključan u nastanku prvih civilizacija. Prva su se pisma razvila u Mezopotamiji već u IV. tisućljeću pr. Kr.
- Prve su se „knjige” pisale na: glinenim pločicama, svili, papirusu od trske, pergamentu (životinjskoj koži) i papiru (sprešanoj i osušenoj kaši od krpa).
- Knjige su gotovo jednako stare kao i samo pisanje, a njihova pojava označava prekretnicu između prapovijesti kad se priča čovječanstva prenosila samo usmenim putem i povijesti, kad se počela bilježiti za buduće naraštaje.

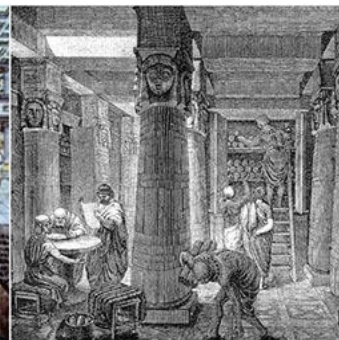
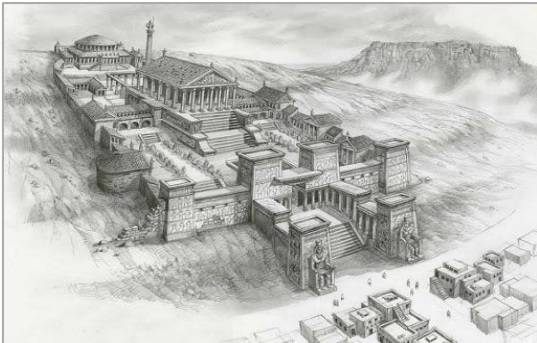
Svici i kodeksi

- Sve do 15. stoljeća i pojave tiskane knjige, većina postojećih knjiga bila je u obliku svitaka ili kodeksa.
- **Svici** su listovi papirusa, pergamenta ili papira pričvršćeni jedan za drugi i zamotani u valjak.
- **Kodeksi** su listovi papirusa, pergamenta ili papira složeni jedan na drugi, spojeni i uvezani između korica tako da se mogu otvoriti – slično suvremenoj knjizi.
- Jedna od najstarijih knjiga na svijetu je sumerska priča o **Gilgamešu**, drevni ep zapisan na nizu glinenih pločica starih gotovo 4000 godina.

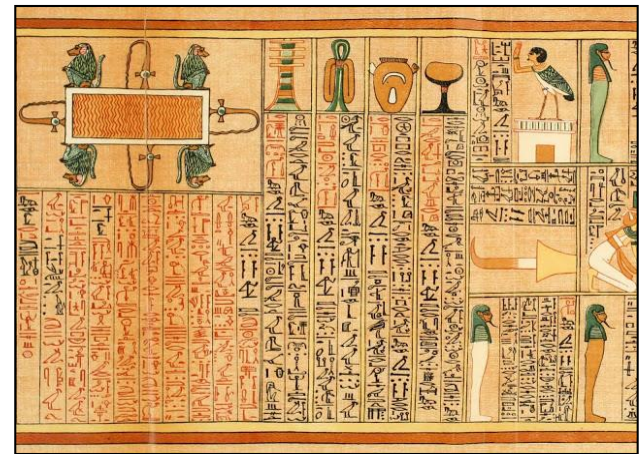
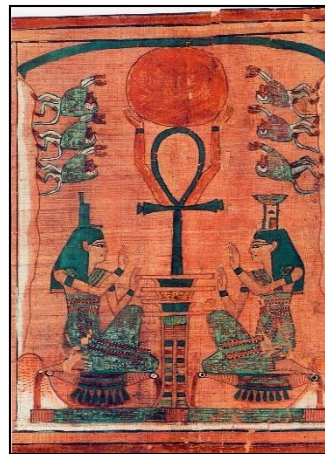
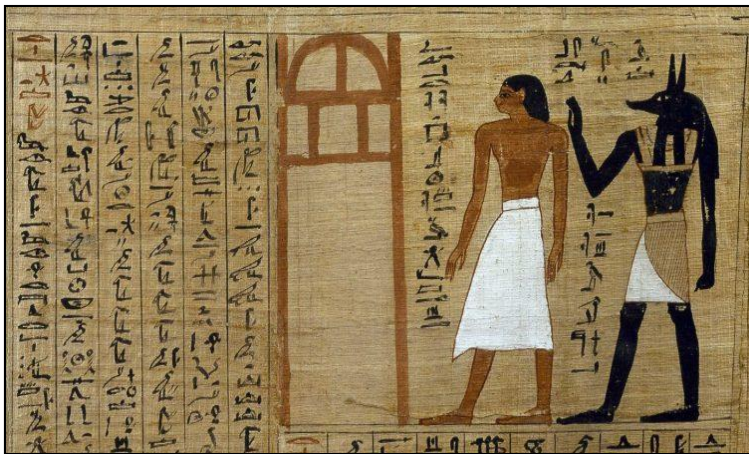
Drevne knjige Staroga vijeka

- Knjige su postale temelji na kojima su izgrađene velike religije svijeta. U njima su se bilježile drevne priče i vjerovanja. Sve ove knjige i danas, tisućama godina otkad su prvi put zapisane, imaju veliki utjecaj na brojne ljudske živote.
- Kršćani su **Biblijom** širili riječi Isusa Krista, Židovi su proučavali **Toru**, muslimani **Kuran**, Hindusi **Mahabharatu**, taoisti **Yijong**.
- Moć knjiga nisu koristile samo religije. U njima su se pohranjivale ideje i informacije i proširivao inventar ljudskog znanja.
- Kako su kopije knjiga bile vrlo rijetke, knjižnice koje su ih skupljale poput glasovite grčke knjižnice u **Aleksandriji**, postale su pokretač znanja.
- **Prvu privatnu knjižnicu** imao je veliki grčki filozof **Aristotel** (4. st. pr. Kr.).

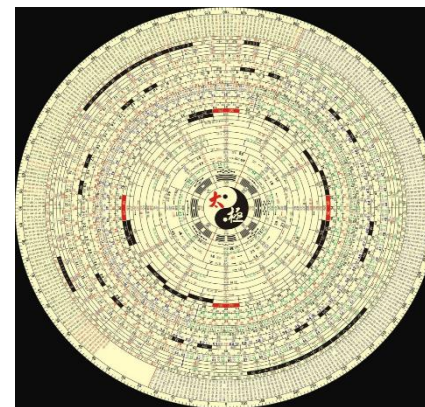
Drevne egipatske *Knjige mrtvih*

- ***Knjiga mrtvih*** (egipatski prijevod bi bio ***Knjiga izlaska na svjetlo dana***), bili su pogrebni tekstovi, u kojima su ilustracije ucrtane na svitke papirusa koji su se polagali u grobnice zajedno s pokojnicima.
- ***Knjige mrtvih*** izrađivali su pisari i slikari, pisali su hijeroglifima (slikovnim simbolima) ili hijeratskim pismom svećenika.
- Ovi slikovni vodiči za mrtve nude uvid u stara egipatska vjerovanja o zagrobnom životu i uzbudljiv pogled na nestalu civilizaciju.

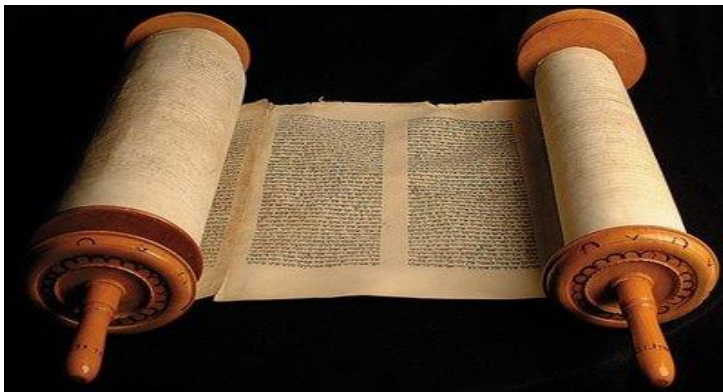
Yijing – Knjiga mijena

- Najstariji klasični kineski tekst **Yijing**, odnosno *Knjiga mijena* ili tradicionalno *I Ching*, izvorno se koristio kao vodič za proricanje.
- Razvijao se 3000 godina, tijekom kojih su se dopisivali komentari koji su sadržavali taoistička, budistička i konfucijanska vjerovanja.
- **Yijing** se razvio iz drevnoga kineskog vjerovanja da je svijet rezultat dvojnosti: *Yina* (negativno/tamno) i *Yanga* (pozitivno/svijetlo), a ne mogu postojati jedan bez drugoga.
- Svaka se životna situacija može protumačiti heksagramima Yijinga.

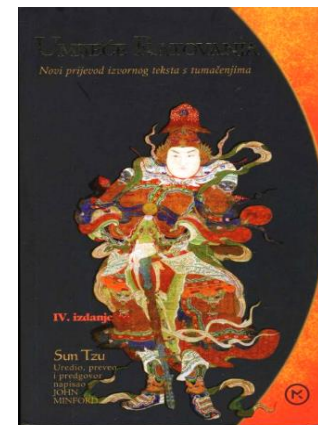
Tora, 7. st. pr. Krista, Izrael

- **Tora** je najvažniji dokument židovske vjere, regulira svakodnevni život Židova, a vjeruje se da ga je Bog izdiktirao Mojsiju na Sinaju.
- **Tora** obuhvaća Mojsijevo Petoknjižje, zapovijedi Božje, zakone židovskog društva, roditeljske pouke djeci, znanstvene pojmove.
- Tekst na svitku **Tore** preuzet je iz prvih pet knjiga hebrejske Biblije (Staroga zavjeta), ispisan rukom na pergamentu od životinje.
- Smatra se da zapisi na svicima potječu iz 8. st. pr. Kr., ali najstariji potpuni svitak koji danas imamo nastao je krajem 7. st. pr. Krista.

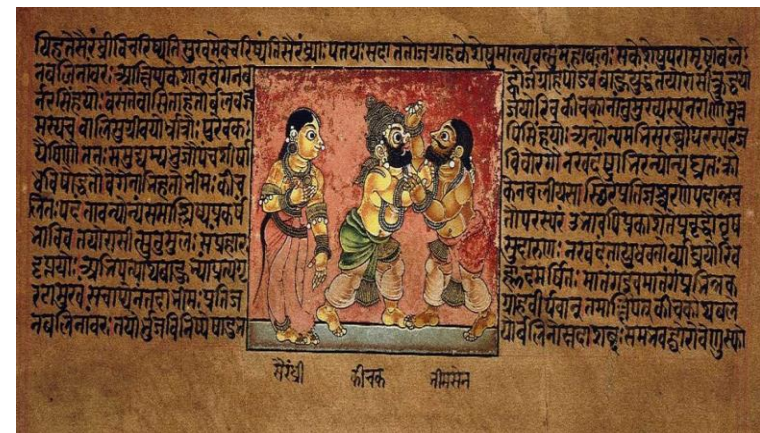
Umijeće ratovanja – Sun Tzi, oko 500. g. pr. Kr.

- **Umijeće ratovanja** - djelo Sun Tzija, kineskog vojskovođe
- Ovo je vojni priručnik sa 13 poglavlja, jedan je od najutjecajnijih tekstova iz drevnoga svijeta do danas.
- Danas u njemu nadahnuće pronalaze mnogi vojskovođe i uspješni poslovni ljudi, jer je iznimno praktično djelo (teme su mu: spremnost, disciplina, ustrajnost, hrabrost, čvrsto vodstvo i sl.).
- ***Izgleđaj slabo kad si jak i jako kad si slab!*** (Sun Tzi)

Ep Mahabharata, 400. g. pr. Kr., Indija

- **Mahabharatu** je diktirao mudrac Vyasa u špilji na sjeveru Indije.
- To je najduža napisana epska pjesma s više od 100 000 dvostihova.
- Najstarija sačuvana verzija potječe iz 1670. g., pisana pismom devanagari, prepoznatljivom po vodoravnoj crti uz gornji rub slova.
- **Mahabharata** je izvor informacija o razvoju hinduizma, a središnja priča obuhvaća legende, povijest, filozofske i moralne rasprave.
- **Mahabharata** uključuje i **Bhagavaditu**, sveti hinduistički spis u 700 stihova i predstavlja koncept moralnog zakona, temelja hinduizma.

Svici s Mrtvoga mora, 250. g. pr. Kr.– 68. g. p. Kr.

- *Svici s Mrtvoga mora*, skrivena zbirka svitaka nađena je nakon 18 stoljeć na sjeveru Izraela.
- Ovo su najstarije kopije židovskih tekstova koji rasvjetljuju židovsko i kršćansko razumijevanje Biblije.
- Pronašao ih je beduinski dječak u potrazi za svojom kozom u jednoj spilji 1947. g., čime je postala najuzbudljivija arheološka potraga 20. stoljeća.
- Danas se zbirka nalazi u posebnom muzeju Svetištu Knjige, u sklopu Muzeja Izraela u Jeruzalemu.

Bečki Dioskorid, 512. g. pos. Kr.

- **Bečki Dioskorid** najstarija je sačuvana kopija klasične knjige o 383 ljekovite trave i 200 biljaka, napisane oko 70. g. pos. Kr., čiji je autor Pedanije Dioskorid, grčki liječnik, farmaceut i botaničar
- **Bečki Dioskorid** kopija je djela *De materia medica* i obuhvaća više od 479 raskošnih slika biljaka, kao i Dioskoridove biljne lijekove: medicinski traktat o ljekovitim biljkama.

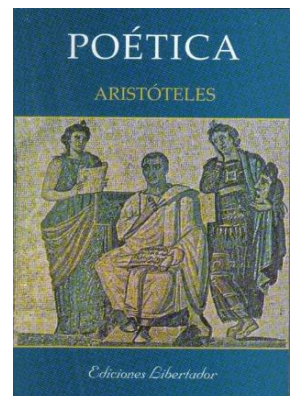
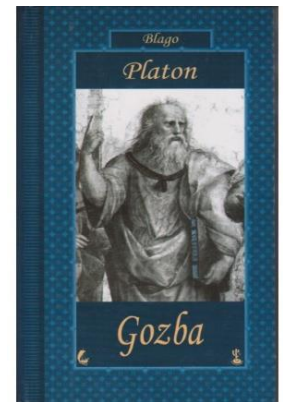
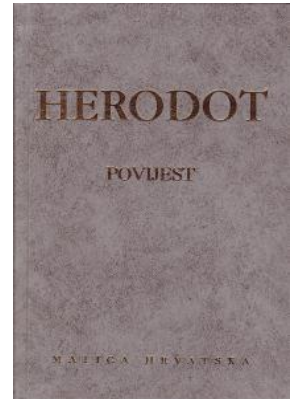
Plavi Kuran, oko 850.-950. g. pos. Kr., Tunis

- **Kuran** je sveta knjiga i glavni islamski tekst, za koji muslimani vjeruju da ga je Bog objavio Muhamedu, oko 609. do 632. g. pos. Kr.
- **Kuran** opisuje odnos Boga i ljudi, daje upute svojim sljedbenicima kako mogu ostvariti mir u ovome životu i poslije njega.
- Raskošni **Plavi Kuran** jedan je od najljepših ikad načinjenih primjeraka svete knjige, a ime je dobio po indigu kojim su mu obojene stranice.
- Napisan je kufskim pismom, najstarijim oblikom arapskoga pisma, čita se zdesna na lijevo, estetski vrlo dojmljiv, pisan zlatnim slovima.
- Nagađa se da je nastao u Bagdadu ili španjolskoj Cordobi, a danas se listovi čuvaju u Nacionalnom muzeju Bardo u Tunisu.

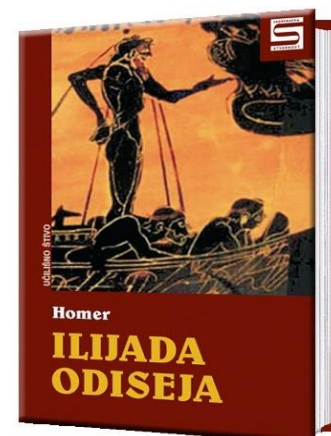
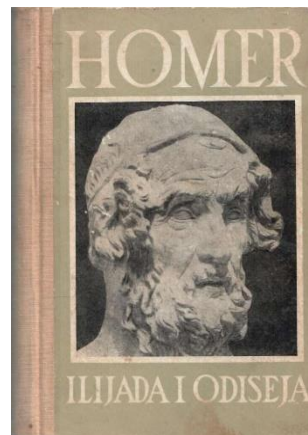
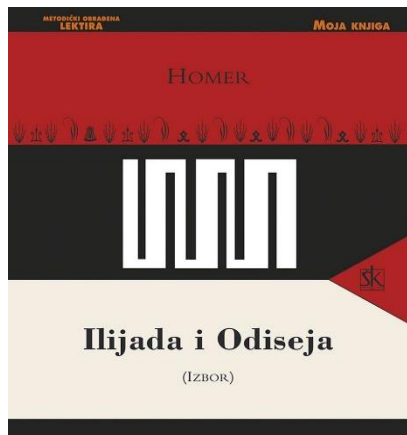
Izdvojene knjige antičkoga svijeta

- **Povijest** – Herodot, grčki povjesničar, zapisuje u svojoj knjizi, oko 45. g. pr. Kr.: *Sačuvati sjećanje na prošlost bilježenjem zapanjujućih postignuća naroda.*
- **Platonova Gozba** ulazi u krug najboljih filozofskih djela ikad napisanih. Platonove ideje o ljubavi i ljepoti povezane s dobrotom i mudrošću, ujedno su najbolji opis klasične grčke etike i umjetničke estetike. Imala je veliki utjecaj na kasnije mislioce još od antičkih vremena, osobito u renesansi.
- **Poetika** ili **O pjesničkom umijeću** jedno je od najpoznatijih **Aristotelovih** djela koje govori o pjesništvu, analizira ga, svrstava i opisuje. **Poetika** je učenje koje se razvija od razmatranja opće prirode književnosti, preko analize pojedinačnog književnog djela do razmatranja književnih vrsta kao posebnih oblika unutar kojih se ostvaruje svako pojedinačno književno djelo.

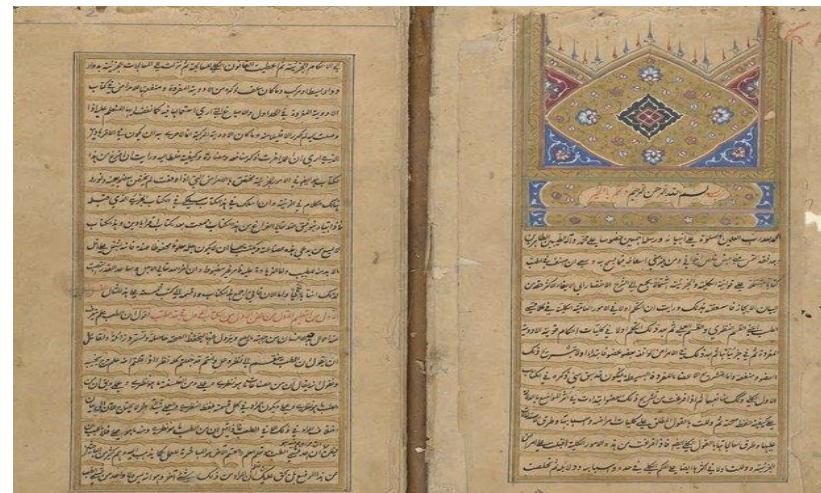
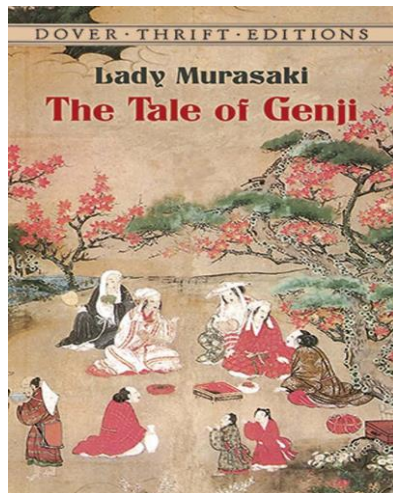
Izdvojene knjige antičkoga svijeta

- ***Ilijada i Odiseja – Homer***, grčki pjesnik kojemu se pripisuju epovi Ilijada i Odiseja, najstarija sačuvana djela ne samo grčke nego i europske književnosti.
- Nastali su otprilike u 8. st. prije Krista, a predstavljaju završnu fazu dugog i plodnog razvoja grčke epske poezije. Epovi *Ilijada* i *Odiseja* ostavili su neizbrisiv trag u književnosti i umjetnosti naše civilizacije.
- Po svojoj trajnoj umjetničkoj i duhovnoj vrijednosti teško bi se u cjelokupnoj svjetskoj književnosti moglo naći djelo koje bi se moglo usporediti s Homerovim.

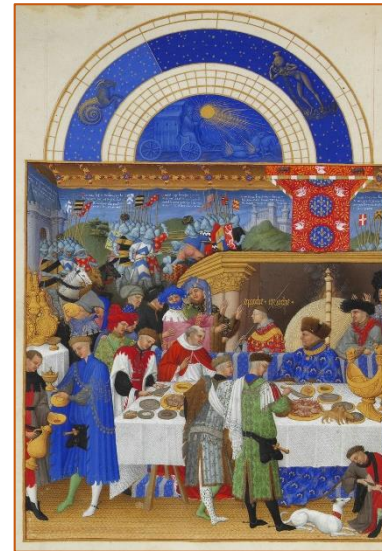
Knjiga u vremenu od 1000. do 1449. godine

- **Pripovijest o princu Genjiju** – Murasaki Shikibu, vrhunac je japanske književnosti oko 1000. godine
- **Zakonik medicine** – knjiga **Ibn Sina**, poznatiji kao **Avicena**, perzijskog liječnika, koja je bila prijelomna u povijesti medicine, s pola milijuna riječi u 5 svezaka, davala je pregled čitave medicinske znanosti, liječenja biljnim lijekovima i kirurške zahvate na čovjekovu tijelu.

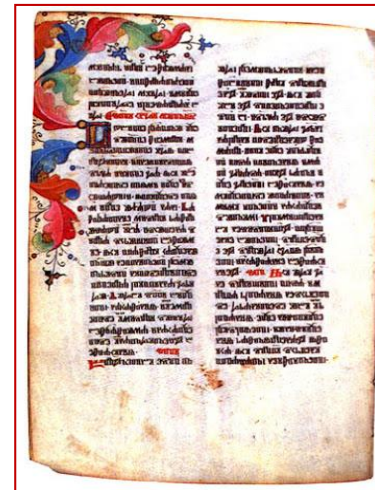
Knjiga u vremenu od 1000. do 1449. godine

- ***Evandjelja Henrika Lava***, remek-djelo romaničke njemačke srednjovjekovne umjetnosti i nacionalno blago njemačke nacije.
- ***Brevijar vojvode od Berryja***, najljepša iluminirana francuska knjiga koju su izradila braća Limbourgh. To je ilustrirani tekst koji premošćuje podjelu između čitalačke kulture knjiga i gledateljske kulture vizualnih umjetnosti.

Rukopisne knjige

- Povijest pisane komunikacije živo svjedoči o promjeni različitih nositelja riječi, od rukopisne baštine preko tiska.
- Tehnološka revolucija izazvana izumom tiska, u 15. i 16. st. dovela je do susreta između rukopisa i inkunabula – rukopisnih i ručno tiskanih knjiga.
- Do pojave tiska nastale čudesno lijepe rukopisne knjige kod mnogih naroda, ukrašene iluminacijama i inicijalima.

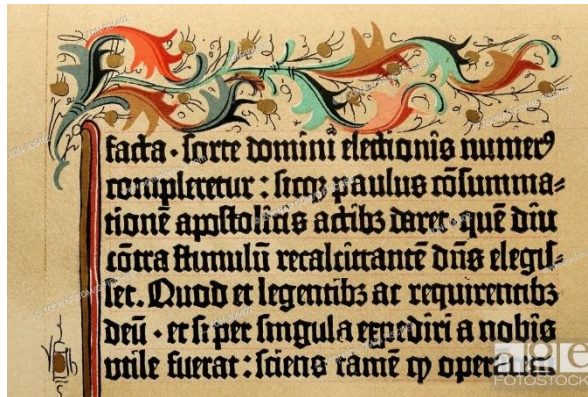

Tiskana knjiga

- Iako su Kinezi već do 9. st. tiskali cijele knjige (*Dijamantnu sutru*) i imali neku vrstu pokretnog sloga, tek je 1455. g. Nijemac **Johannes Gutenberg** upotrijebio pokretni slog za tiskanje ***Biblije***.
- Nakon toga mletački je učenjak Aldus Manutius 1490. utemeljio ***ALDINU***, prvu veliku izdavačku kuću na svijetu za tiskanje knjiga, koja je za samo 50 godina od pojave Gutenbergove *Biblije* otisnula oko 10 milijuna tiskanih knjiga.
- Popularnost su doživjeli antički klasici, filozofi i matematičari.
- Knjige su pridonijele brzom širenju znanstvenih ideja, konsolidirale su svjetsko znanje i potaknule individualno autorstvo. **Živući autori knjiga postali su zvijezde.**
- **Posljedica tiskanja knjiga bio je poticaj standardizacije i razvoja svih nacionalnih jezika, osobito u Europi.**

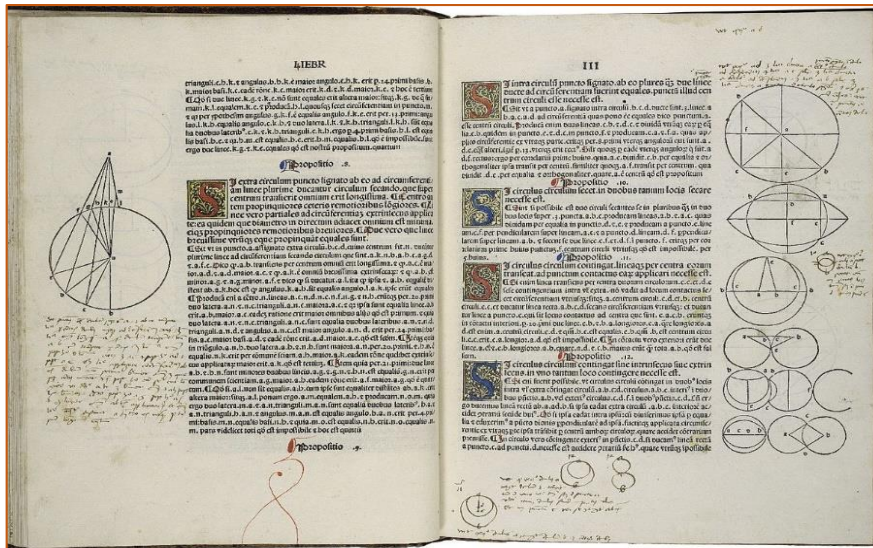
Tiskana knjiga, 1450. – 1649.

- **Gutenbergova Biblija, 1455.** – Johannes Gutenberg
- Do 1450. g. sve su knjige bile ručno izrađivane ili prepisivane, a vlasnici su bili uglavnom bogati pojedinci, svećenici ili samostani.
- Kada je Johannes Gutenberg izumio mehanički tiskarski stroj došlo je do revolucije u proizvodnji knjiga.
- Gutenbergova je *Biblija* bila kopija latinske *Biblije Vulgate*, koju je u 4. st. preveo sv. Jeronim.
- Ne zna se koliko je *Biblija* sveukupno tiskano, a do danas je sačuvano 48 primjeraka.

Tiskana knjiga, 1450. – 1649.

- **Elementi** – Euklid, istaknuti grčki matematičar
- Euklidovi **Elementi** najutjecajniji su matematički spis ikad objavljen, sastavljen oko 300. g. pr. Kr. u Aleksandriji.
- U njemu je Euklid izložio sva poznata matematička znanja koja su Grci u svijetu do tad poznavali.
- Prvo tiskano izdanje bila je *Elementa geometriæ*, kao prvi tiskani udžbenik matematike, objavljen 1482. u Veneciji.

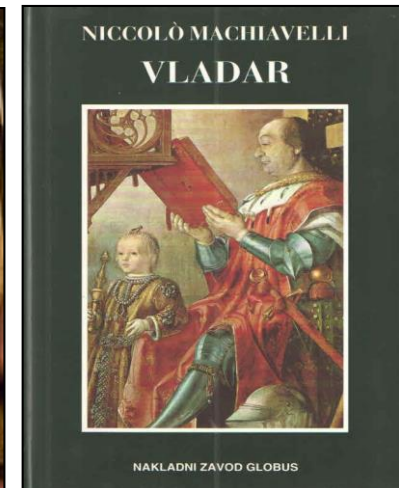
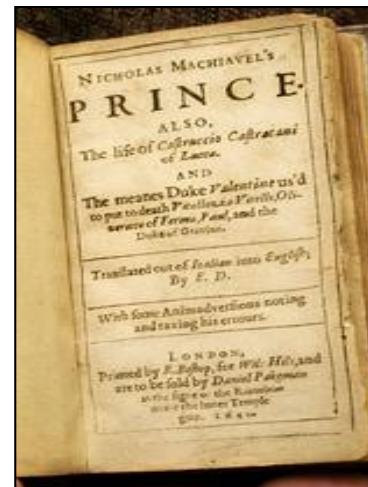
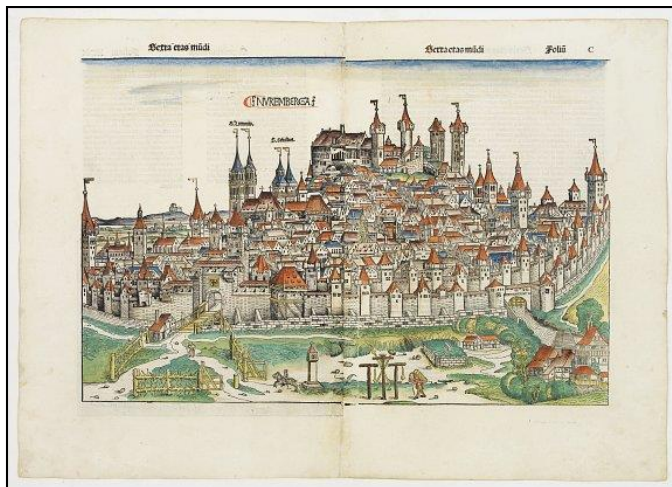
Tiskana knjiga, 1450. – 1649.

- ***Božanstvena komedija*** – Dante Alighieri (1265.-1321.)
- Danteova ***Božanstvena komedija*** jedno je od najpoznatijih pjesničkih djela ikad napisanih. Dovršena 1320. g. dok je Dante bio u progonstvu iz rodne Firence u Veroni.
- Božanstvena komedija ima više od 14 000 stihova i priča je o pjesnikovu uzbudljivu putovanju kroz zagrobni život.
- Dante je nadahnuće našao u nizu filozofija, osobito kod sv. Tome Akvinskoga. Spjev ima 3 dijela po uzoru na Sveto Trojstvo (Otac, Sin i Duh Sveti): Pakao, Čistilište i Raj, a svaki dio po 33 pjevanja.

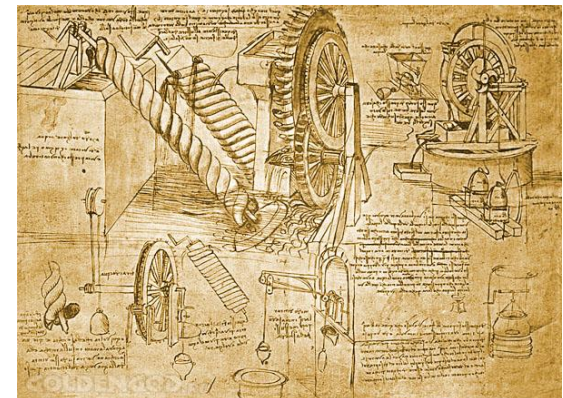
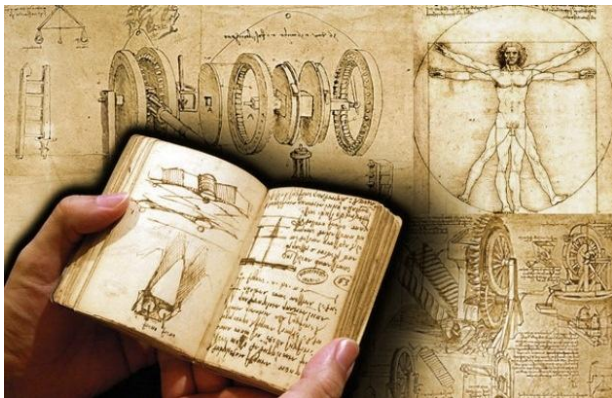
Tiskana knjiga, 1450. – 1649.

- **Nürnberška kronika ili Schedelova kronika svijeta** Hartmanna Schedela, enciklopedijska je povijest iz svijeta biblijske i klasične perspektive i tehnički najdojmljivija knjiga tiskana u 15. stoljeća, bogato ilustrirana s oko 1800 drvoreza ručno obojanih.
- **Vladar – Niccolo Machiavelli**, iako je knjiga napisana prije više od 500 godina i dalje se smatra jednom od najvažnijih rasprava o političkoj moći. Po njemu je skovan pojam *makijavelizam*, sinonim za podmuklost i beskrupuloznost u politici i životu.

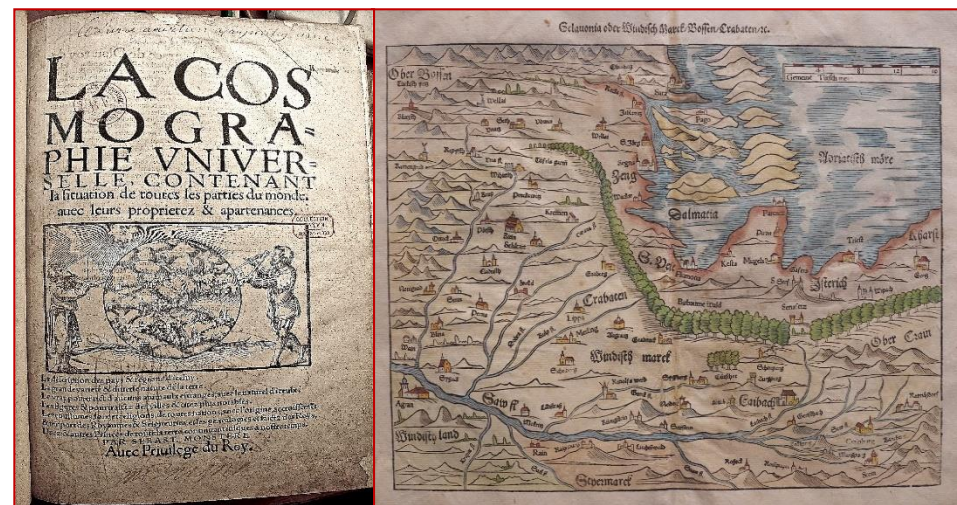
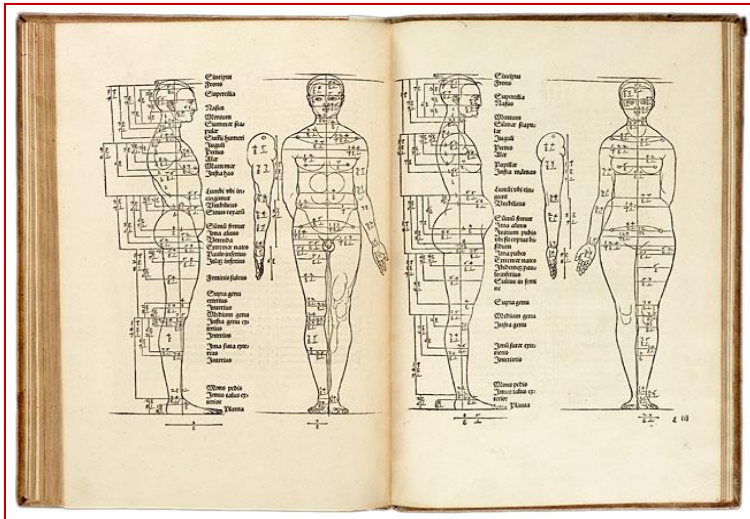
Tiskana knjiga, 1450. – 1649.

- ***Leicesterski kodeks, 1506.*** – zbirka je znanstvenih tekstova zapisanih u bilježnici talijanskog erudita **Leonarda da Vincija**.
- U svoj ***Codex Leicester Leonardo*** je ucrtao i upisao svoje zanimanje za svijet oko njega, kao i njegovo vjerovanje da se taj svijet može objasniti isključivo detaljnim promatranjem. Njegov je *Kodeks* preteča znanstvene revolucije do koje je došlo u 17. i 18. stoljeću.
- ***Leonardo da Vinci bio je jedan od najvećih kreativnih umova u povijesti. Najpoznatiji je kao slikar i autor Mona Lise, no bio je i nadaren kipar, inženjer, izumitelj i znanstvenik. Nadahnjujuće je da je jedna osoba nastavila tjerati samu sebe i da je otkrila da je znanje samo po sebi nešto najljepše što postoji.*** (Bill Gates, sadašnji vlasnik *Leicesterskog kodeksa*)

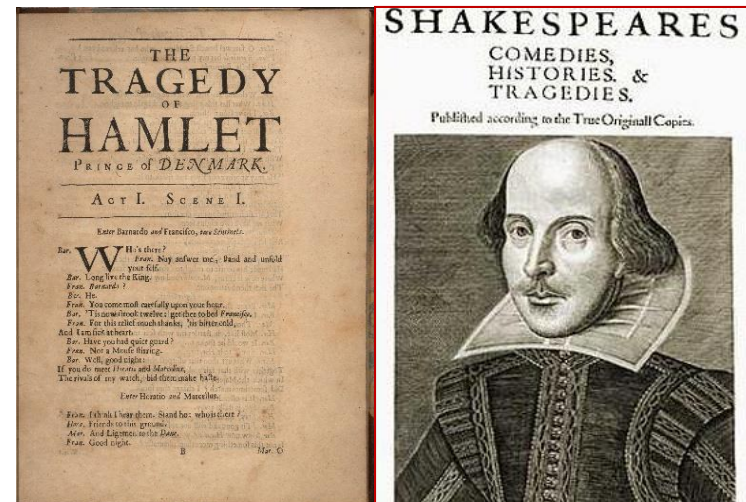
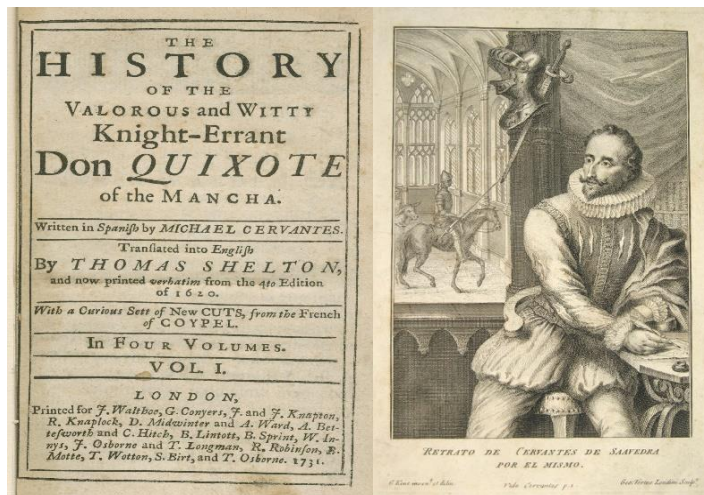
Tiskana knjiga, 1450. – 1649.

- **Četiri knjige o ljudskim proporcijama** – znamenito djelo **Albrechta Dürera**, ilustrirano je istraživanje ljudskog tijela kroz sve faze života. **Držim da je savršenstvo oblika i ljepote sadržano u svom ljudima.**
- **Kozmografija** – **Sebastian Münster**, jedno od najpopularnijih djela objavljenih u 16. st., kao prvi ilustrirani vodič po poznatome svijetu, enciklopedijskog formata u 6 svezaka, objavljen na njemačkom jeziku, a knjiga se temeljila na djelu grčkog matematičara Ptolomeja, oko 150. g. pr. Kr.

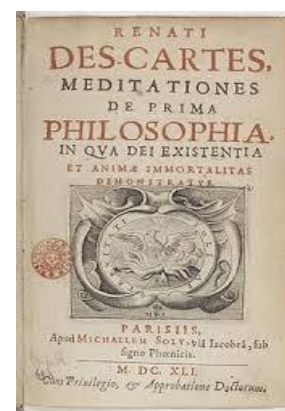
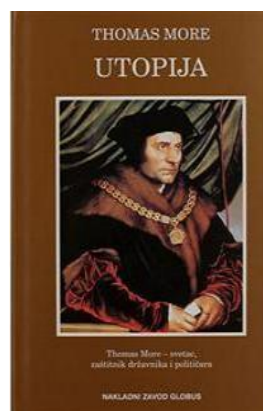
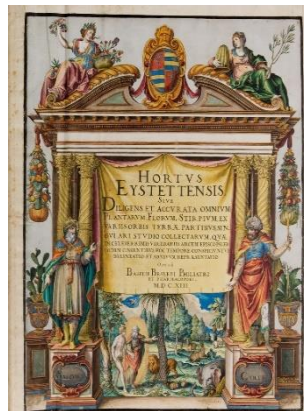
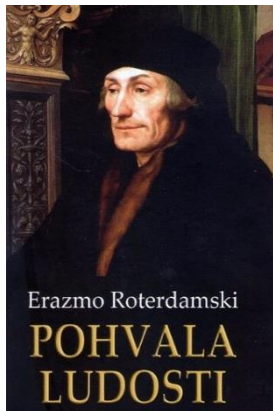
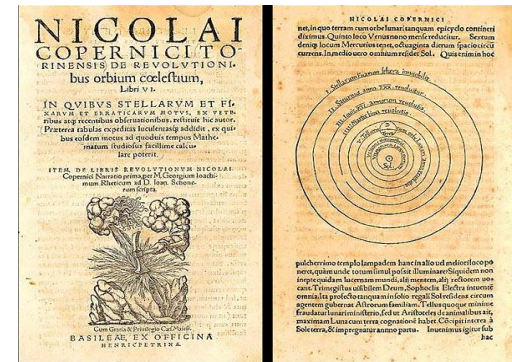
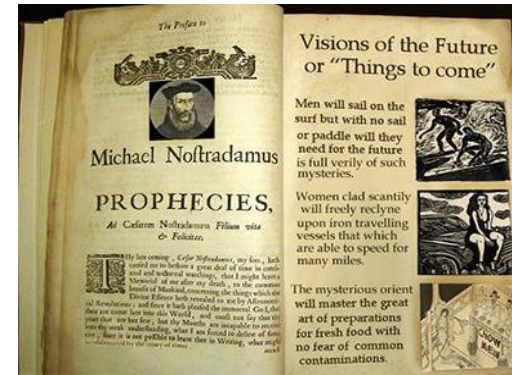
Tiskane knjige, 1450. – 1649.

- **Don Quijote**, roman **Miguela de Cervantesa Saavedrae**, objavljen 1605. i 1615., smatra se prvim modernim romanom. Dotiče se tema klase, moralnosti i ljudskih prava, kombinira humor, fantaziju i brutalnost, društvenu kritiku na način neviđen do tada. Izvršio je veliki utjecaj na pojavu romana u kasnijoj europskoj književnosti.
- **William Shakespeare** – autor mnogih povijesnih drama, komedija, tragedija i soneta (napisao je najmanje 37 knjiga i surađivao na mnogima), jedan od najpoznatijih pisaca na engleskom jeziku, ostao je i do danas najbolji i najizvođeniji dramatičar svih vremena.

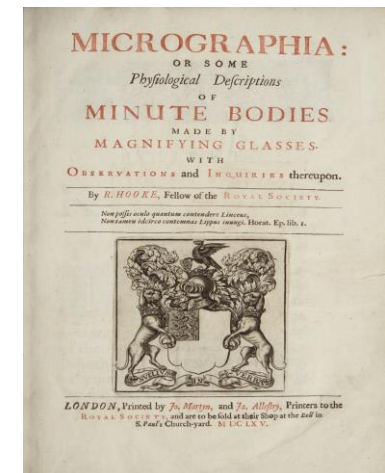
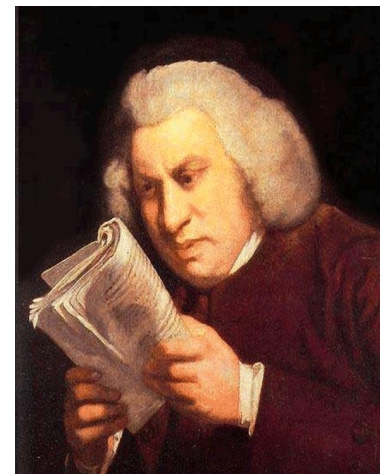
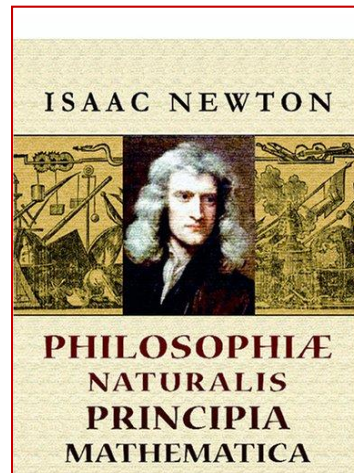
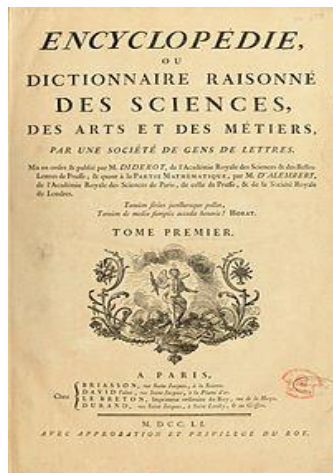
Tiskane knjige, 1450. – 1649.

- ***Pohvala ludosti***, 1511. – Erazmo Roterdamski
- ***Utopija***, 1516. – Thomas More
- ***O gibanjima nebeskih tijela***, 1543.– Nikola Kopernik
- ***Proročanstva***, 1555.– Nostradamus
- ***Hortus Eystettensis***, 1613.– Basilius Besler
- ***Dijalog o dvama svjetskim sustavima***, 1632. – Galileo Galilei
- ***Razmišljanja o prvoj filozofiji***, 1641., Rene Descartes

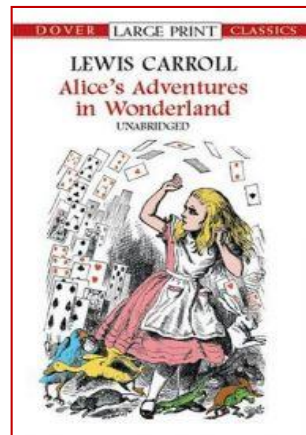
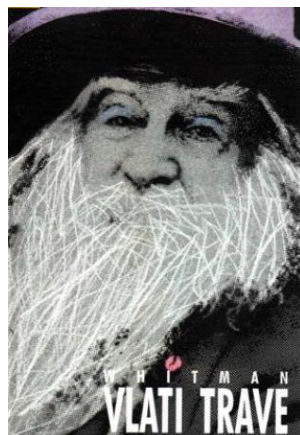
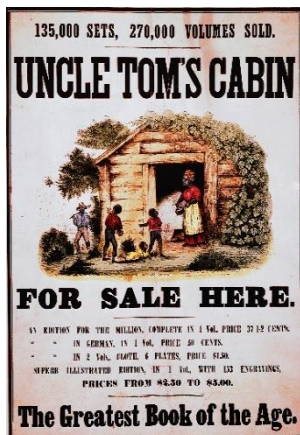
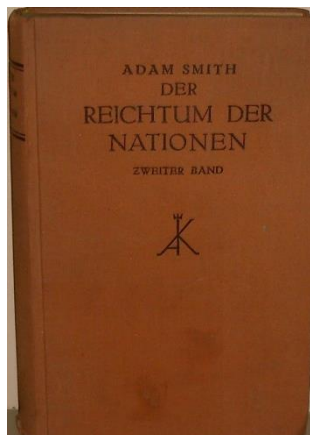
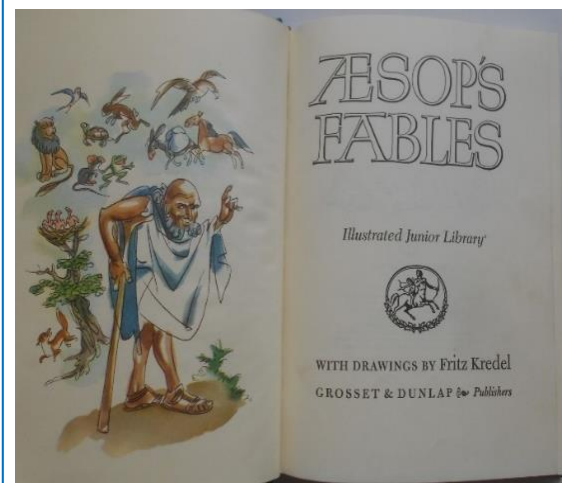
Tiskane knjige 1650. – 1900.

- **Mikrografija, 1665. – Robert Hooke**
- **Matematička načela filozofije prirode, 1687. – Isaac Newton**
- **Enciklopedija ili razumski rječnik, 1751. - 1772. - Denis Diderot i Jean d'Alembert**
- **Rječnik engleskoga jezika, 1755. – Samuel Johnson**
- **Bukolike, Georgike i Eneida, 1757.– Vergilije**

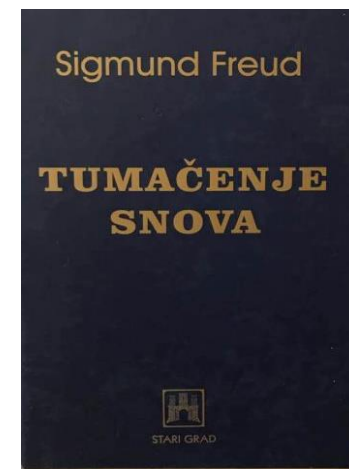
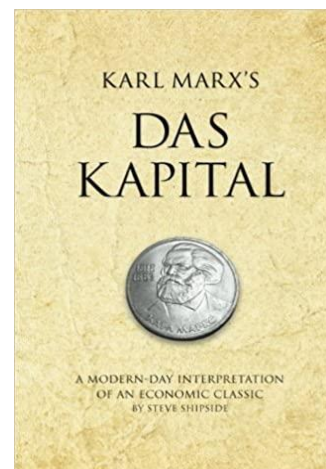
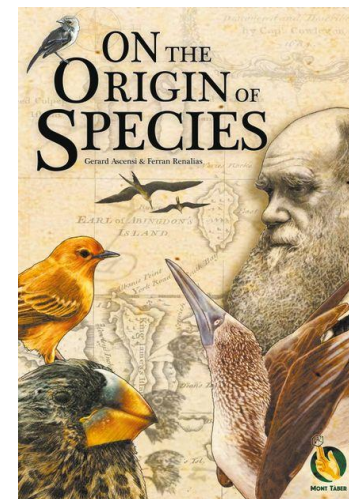
Tiskane knjige 1650. – 1900.

- Ezopove basne, 1765.
- Bogatstvo naroda, 1776. – Adam Smith
- Postupak pisanja riječi, glazbe i pjesama točkicama, 1829. – Louis Braille
- Čiča Tomina koliba, 1852. – Harriet Beecher Stowe
- Vlati trave, 1855. – Walt Whitman
- Alica u zemlji čudesas, 1865. – Lewis Carroll

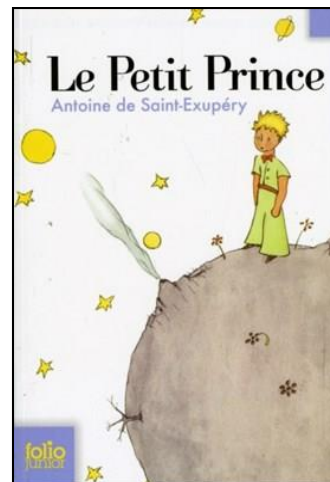
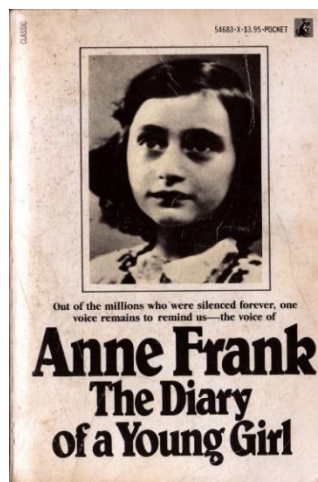
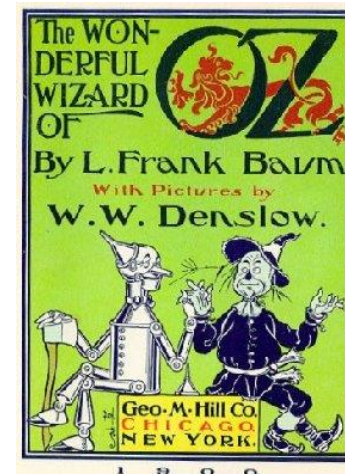
Tiskane knjige 1650. – 1900.

- O podrijetlu vrsta, 1859. – Charles Darwin
- Kapital, 1867. – Karl Marx
- Kritika čistog uma, 1781. – Immanuel Kant
- Tako je govorio Zaratustra, 1883. – Friedrich Nietzsche
- Tumačenje snova, 1899. – Sigmund Freud

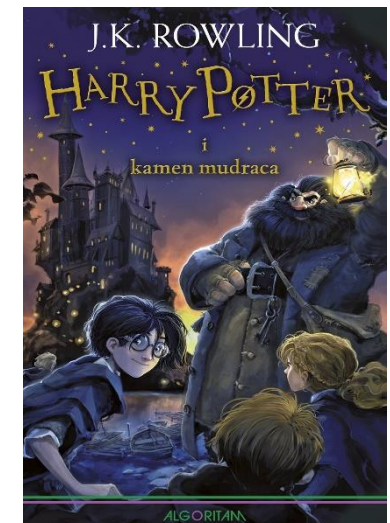
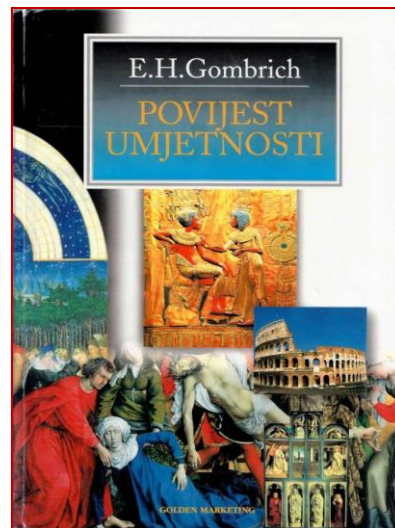
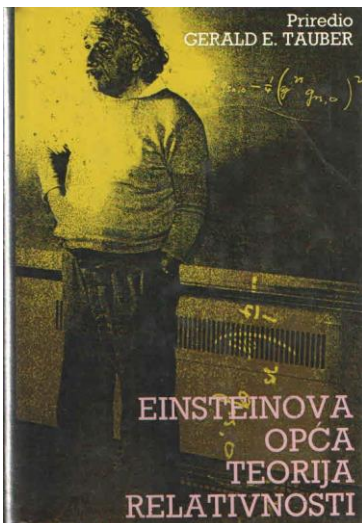
Knjige tiskane nakon 1900.

- Čarobnjak iz Oza, 1900. – Lyman Frank Baum
- Bajke, 1909. - braća Jacob i Wilhelm Grimm
- PENGUIN BOOKS, 1935. – Allen Lane, utemeljitelj popularne biblioteke
- Dnevnik Anne Frank, 1942.
- Mali princ, 1943. – Antoine de Saint- Exupery

Knjige tiskane nakon 1900.

- Opća teorija relativnosti, 1916. – Albert Einstein
- Povijest umjetnosti, 1950. – Ernst H. Gombrich
- Kratka povijest vremena, 1988. – Stephen Hawking
- Harry Potter i Kamen mudraca, 1997. – Joane K. Rowling

Knjige koje su promijenile Hrvatsku

BAŠĆANSKA PLOČA

Dragi kamen hrvatske pismenosti

- U crkvi svete Lucije u Jurandvoru kod Baške na otoku Krku, zahvaljujući bašćanskomu kleriku Petru Dorčiću, pronađen je jedan od najdragocjenijih hrvatskih spomenika – Bašćanska ploča. **Njome započinje pisanje povijesti hrvatskoga jezika i književnosti.**

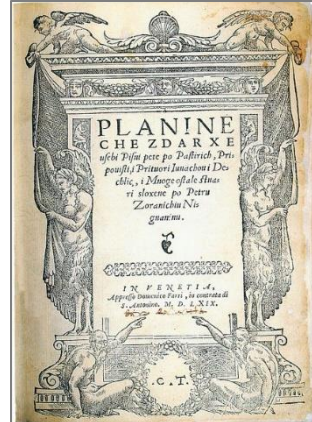
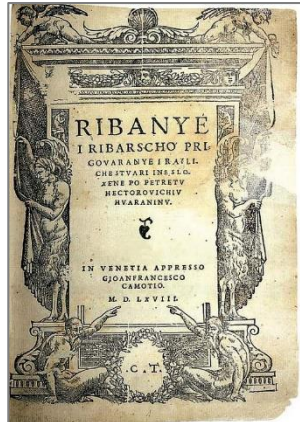
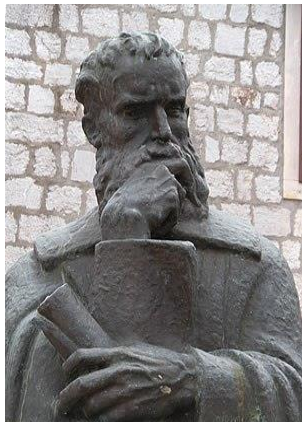
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Misal po zakonu rimskoga dvora**, 1483. – prva hrvatska tiskana knjiga, i ujedno prvi misal u Europi koji nije tiskan latinicom, nego glagoljicom i hrvatskim jezikom. Nije sigurno utvrđeno je li tiskan u Roču u Istri ili u Kosinju u Lici.
- **Marko Marulić, *Judita*** – Mleci, 1521., - Marulića često nazivaju ocem hrvatske književnosti - on je začetnik naše svjetovne literature. Jezičnu ili nacionalnu komponentu Marulić je istaknuo i na naslovnom listu djela, tvrdeći kako je *Judita u versih harvacki složena*. Još je važniji sadržaj djela, odnosno njegov smisao i poruka, a *Judita* je pokazala da i hrvatski jezik ima svoga Dantea.

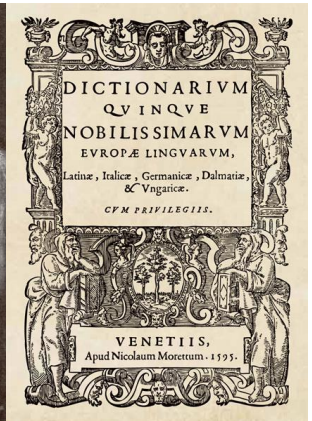
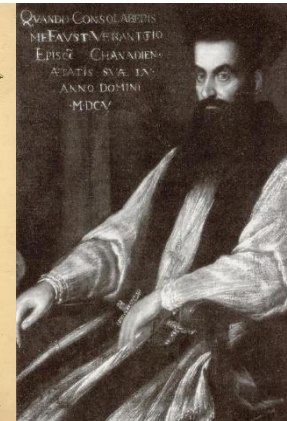
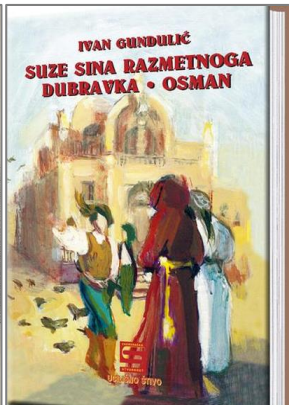
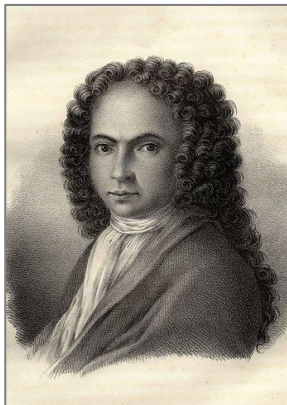
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Petar Hektorović, *Ribanje i ribarsko prigovaranje***, Mleci, 1568. Hektorovićevo *Ribanje* jedno je od najoriginalnijih djela europske renesanse, koje je višestruko prevedeno na velike svjetske jezike. Presudan utjecaj na Hektorovića treba tražiti u Marulićevoj moralističkoj pouci i kršćanskoj filozofiji te u hrvatskom humanizmu.
- **Petar Zoranić, *Planine***, Mleci, 1569. Zoranić je poznat kao pisac prvog hrvatskog romana *Planine*, koji ima sve osobine renesansne poetike, a ujedno izražava i specifičnost hrvatske književnosti XVI. st. i njezin nepovoljan položaj u odnosu na ostale europske književnosti, hrvatsku teritorijalnu ugroženost i sve nevolje koje je imao hrvatski narod.

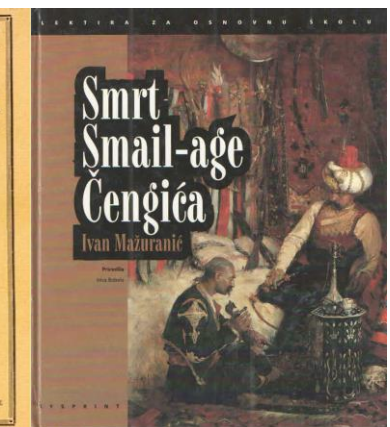
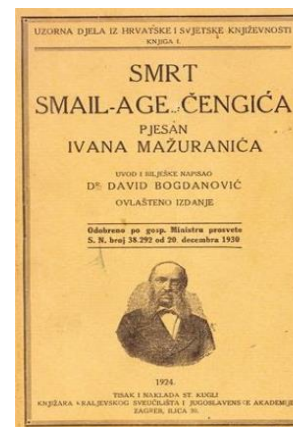
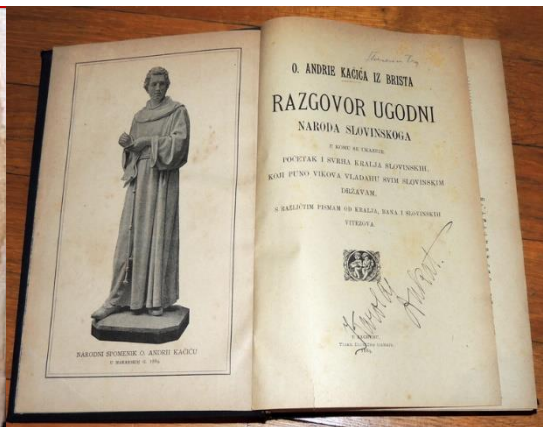
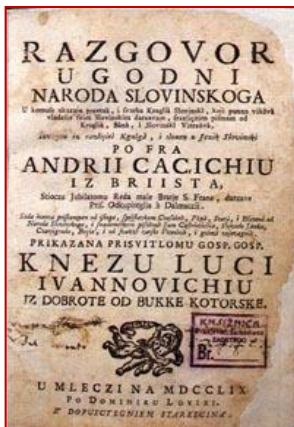
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Ivan Gundulić, *Osman***, Dubrovnik, 1826. *Osman* je jedno od najvećih djela hrvatske epike po svojim umjetničkim dosezima i po svojoj sudbini. *Osman* je trebao imati dvadeset pjevanja, no ostao je nedovršen, nedostaju mu 14. i 15. pjevanje, koja je u XIX. stoljeću dovršio Ivan Mažuranić. I druga Gundulićeva djela kao: ***Suze sina razmetnoga i Dubravka*** samo potvrđuju veličinu i značaj pjesnika Ivana Gundulića.
- **Faust Vrančić**, knjiga izuma ***Machinae novae***, 1615. i prvi rječnik hrvatskoga jezika: ***Rječnik pet najuglednijih europskih jezika***, Mleci, 1595. Ove su knjige samo mali dio Vrančićevih širokih interesa i višestruke nadarenosti, koje su ga krasile kao renesansnog čovjeka.

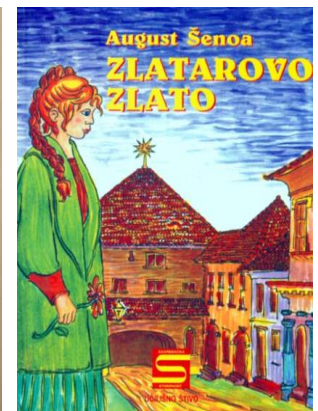
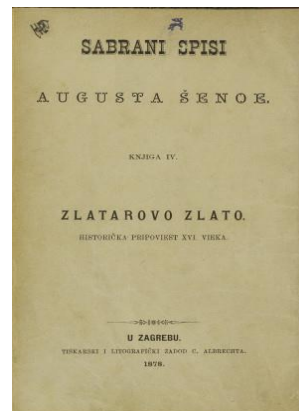
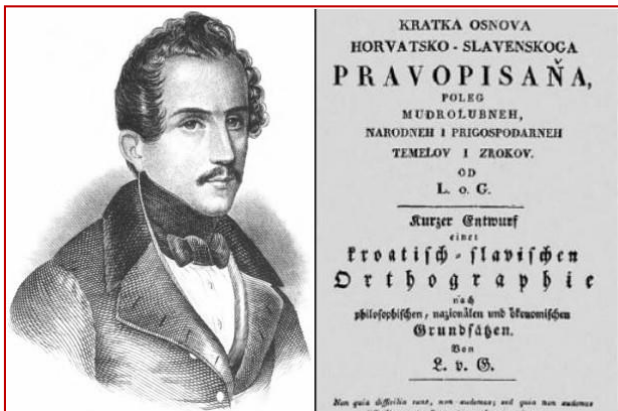
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Andrija Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga***, Mleci, 1756. Kačićev je *Razgovor* dugo vremena bila najutjecajnija hrvatska knjiga, koja se u određenim razdobljima mogla naći u gotovo svakoj kući na cijelom našem jezičnom prostoru. Kačić je imao namjeru poučiti prosti puk kroz pjesme koje su bile nalik na narodne, ali i dovoljno učene. To mu je i uspjelo, jer je njegova knjiga stekla popularnost, koja je ostala do danas.
- **Ivan Mažuranić, *Smrt Smail-age Čengića***, Zagreb, 1846. romantični spjev u pet pjevanja, zasnovan na stvarnom događaju koji se zbio u našim južnim krajevima. Događaju je dana općeljudska dimenzija, a Mažuranićev se spjev sve do 20. st. smatrao veličanstvenim pjesničkim djelom...

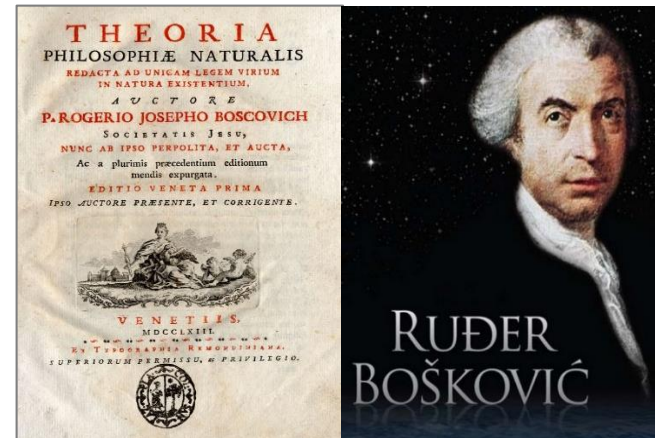
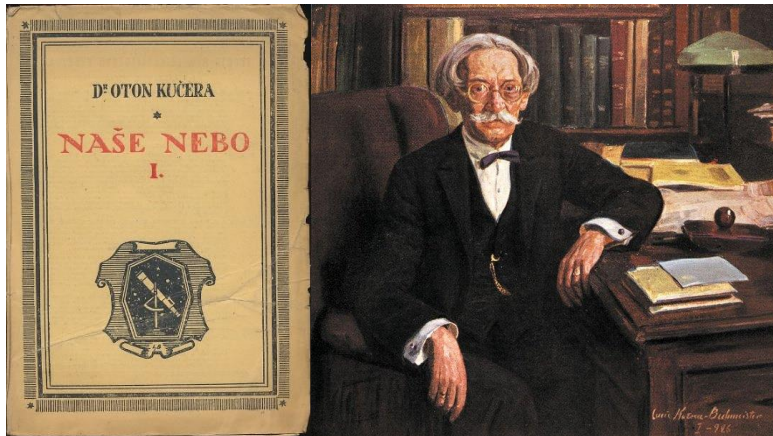
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Ljudevit Gaj, *Kratka osnova hrvatsko-slavenskoga pravopisanja***, Budim, 1830. U ovoj je knjizi Gaj postavio temelje za pravopisnu reformu koja će se zbiti nešto kasnije, kada je za književni jezik izabrana štokavska ijekavica. *Kratka osnova* bila je početak dugotrajnog i važnog procesa, pa je nesumnjivo odigrala povijesnu ulogu u razvoju jezika.
- **August Šenoa, *Zlatarovo zlato***, Zagreb, 1871. Dugo se vremena ova knjiga smatrala prvim hrvatskim romanom, dok se nije otkrilo da je Šenoa imao i prethodnike, ali manje poznate i manje umjetnički uspješne. Svojim je povijesnim romanom Šenoa ponudio publici uzbudljivu i napetu priču, kroz koju je promicao političke i moralne vrijednosti i stvarao hrvatsku čitateljsku publiku, a bio je poticaj mnogim piscima 19. st. da pišu romane.

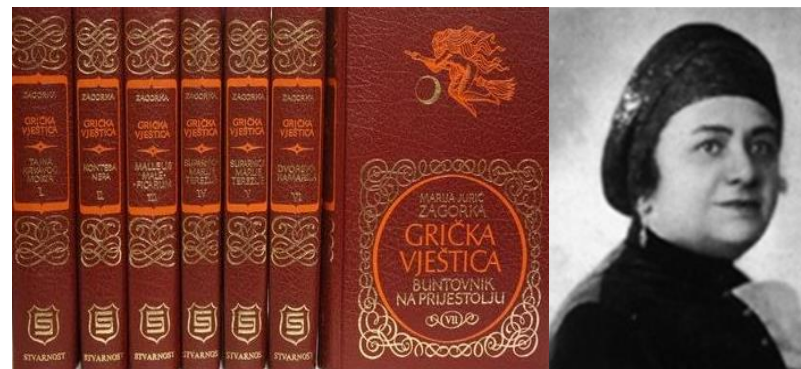
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Ruđer Bošković - *Teorija prirodne filozofije*** Bošković je jedan od posljednjih univerzalnih umova europske tradicije, multidisciplinarni filozof, znanstvenik, matematičar, fizičar, astronom, graditelj, arheolog, diplomat i pjesnik. Slijedilo je više njegovih znanstvenih djela, a vrhunac je bila ***Theoria philosophiae naturalis***, djelo izuzetne vrijednosti i plod genijalnog uma. *Teoriju prirodne filozofije* tiskao je u Beču 1758., zatim u Veneciji 1763. g.
- **Oton Kučera, *Naše nebo***, Zagreb, 1895. Kučera je bio prirodoslovac (studirao je matematiku, fiziku i astronomiju), najveće je zasluge stekao kao popularizator znanosti, osobito astronomije. Njegova knjiga *Naše nebo* bila je vrlo popularna i tiskana nekoliko puta u velikim nakladama. Danas je ona dokument naše kulturne povijesti. Kučera je potaknuo osnivanje Zvezdarnice Hrvatskoga prirodoslovnoga društva na Popovu tornju u Zagrebu i bio je njezin dugogodišnji ravnatelj.

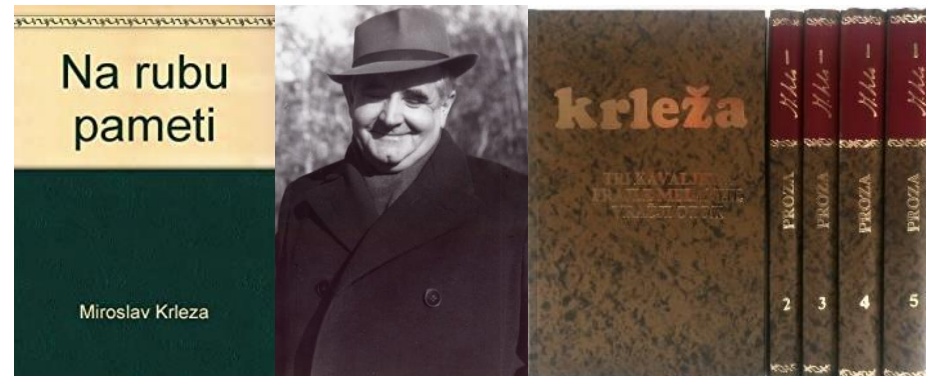
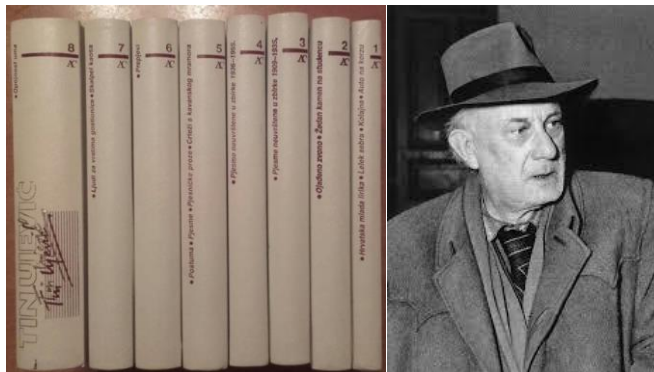
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **A. G. Matoš, *Iverje***, zbirka pripovijesti, 1899., Zagreb. Ovom je knjigom Matoš pokazao svu raskoš svoga talenta, kao i u putopisnoj prozi *Naši ljudi i krajevi*, zbirkama *Novo iverje*, *Umorne priče* i dr. Sve Matoševe knjige podjednako doprinose ukupnosti njegova književnoga djelovanja, i proza, i poezija, i novinski tekstovi, i putopisi o hrvatskim krajevima, kao i oni s putovanja po mnogim krajevima i zemljama u kojima je boravio.
- **Marija Jurić Zagorka, *Grička vještica***, ciklus romana od 7 svezaka, koji su objavljeni od 1912. g. najprije u novinama. Zagorka je bila prva hrvatska novinarka, izvjestiteljica iz peštanskog parlamenta i autorica komentara, feljtona i članaka. Bila je izrazito talentirana novinarka i književnica, što je prepoznao i biskup Strossmayer, koji joj pružio i financijsku potporu pri zaposlenju u novinskoj redakciji.

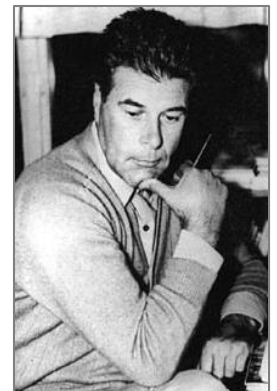
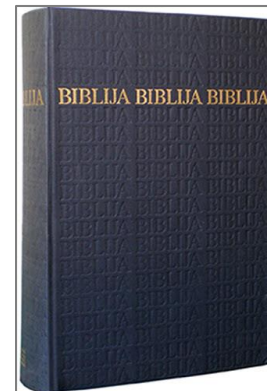
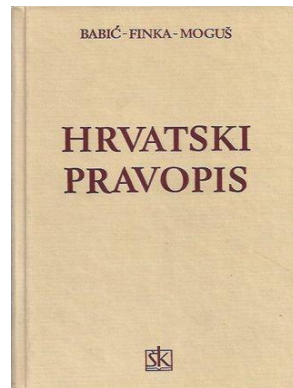
Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Tin Ujević, *Lelek sebra*** – Prva Ujevićeva zbirka poezije tiskana je u Beograd, 1920. g. i odmah se vidjelo po stilskoj eleganciji i metričkoj superiornosti da se pojavio novi veliki pjesnik na našim prostorima. To se vidjelo i u njegovim sljedećim zbirkama: *Auto na korzu*, *Ojađeno zvono*, *Kolajna*, *Žedan kamen na studencu* i dr.
- **Miroslav Krleža, *Na rubu pameti***, Zagreb, 1938. Ovo je jedini Krležin roman napisan u prvom licu, što je djelovalo na popularnost i utjecaj toga djela. Krleža je napisao još niz značajnih romana kao *Povratak Filipa Latinovicza*, ciklusa drama o *Glembajevima*, zapisa, dnevničke proze, poezije – *Balade Petrice Kerempuha* i dr. Krleža je i osnivač središnje hrvatske leksikografske ustanove 1950. g., čije ime danas i nosi – ***Leksikografski zavod Miroslav Krleža***.

Knjige koje su promijenile Hrvatsku

- **Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi***, najpoznatiji je hrvatski rječnik, a poznat je i u drugim zemljama. Prvo izdanje *Rječnika stranih riječi* izašlo je 1951. g., nakon čega je do 1970. g. promijenio naziv u *Veliki rječnik stranih riječi*, a potom u *Rječnik stranih riječi*. Do sada je ukupno izašlo 14 izdanja Klaićeva rječnika.
- ***Hrvatski pravopis***, popularni naziv ***Londonac***, autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguš objavljen 1971. g., bio je politički zabranjen, ali u fototipskom izdanju pojavio se u Londonu 1972. g.
- ***Zagrebačka Biblija***, tiskana je 1968. g., a glavni su urednici bili fra Bonaventura Duda i književnik Jure Kaštelan. Dobili smo tako prvi cjeloviti hrvatski prijevod Biblije tiskan u Hrvatskoj i baš u Zagrebu.

Knjige mijenjaju svijet i traju...

- ***U povijesti ljudskih ideja pojedine su knjige izvršile golem utjecaj na čitatelje: taj se utjecaj ogleda i odražava u kulturi, civilizaciji, znanosti, u samom tijeku povijesnih zbivanja. Dvije su kategorije knjiga ovdje relevantne: prvo, one knjige koje su poslužile kao neposredno sredstvo u određivanju tijeka zbivanja; i drugo, one knjige koje su oblikovale ljudski um kroz stoljeća. Ove su izazvale sporije učinke negoli one koje spadaju u prvu kategoriju, ali je njihov trag dublji, a njihov život postaje bogatiji kroz stoljeća.***

(Pavao Pavličić, književnik)

Voljeti knjigu...

- ***Voljeti knjigu slično je upoznavanju prijatelja kojeg, unatoč svemu, želite zadržati. Svi imamo knjige iz djetinjstva koje se predvidljivo otvaraju na omiljenoj stranici ili roman koji smo pročitali toliko puta da mu se hrbat počeo raspadati. A u vremenu kad je elektronička knjiga otvorila još jedno poglavlje u dugoj priči, mnogi su čitatelji iznova otkrili estetsku moć dobre knjige koja je istodobno i prekrasan predmet.*** (James Naughtie)

- **Izvor:**

- Collins, Michael i dr. 2019. *Knjige koje su promijenile povijest.* Mozaik knjiga. Zagreb.